

...vào kho ng đ i nhà Tr n, c ti n b i Hàn-Thuyền đã áp d ng, ph bi n lu t l c a lo i th Đ ng này vào th ca c a Vi t-Nam, do đó th Đ ng lu t còn đ c g i là th Hàn lu t.

M t th th đ c bi t xu t hi n vào th i nhà Đ ng bên Trung-Hoa v i nh ng bài th có s câu, s ch nh t đ nh, lu t l nh t đ nh, đó là th Đ ng lu t. (Th Đ ng và th Đ ng lu t khác nhau.)

T khi n c ta dùng văn Nôm, vào kho ng đ i nhà Tr n, c ti n b i Hàn-Thuyền đã áp d ng, ph bi n lu t l c a lo i th Đ ng này vào th ca c a Vi t-Nam, do đó th Đ ng lu t còn đ c g i là th Hàn lu t.

M c dù chúng ta không đ ng ý quan ni m cho r ng th Đ ng lu t ch là lo i Th nh m thù t c, thi u xúc đ ng, n ng công th c, gò bó, a mài giũa, đ i l c, thi u h n...nh ng cũng ph i công nh n, nh Nguy n-H ng-Qu c đã vi t trong cu n “Nghĩ V Th ”: “Th Đ ng lu t th ng ph i t c b ph n l n nh ng t có kh năng t o nh c.” mà nh ai đ u rõ, thi ca th ng g n bó v i nhau, nh c trong th cũng là y u t quan tr ng.

Lu t l th Đ ng lu t đã khe kh t, mà h a m t bài th Đ ng lu t l i c n th n tr ng h n vì ng i h a còn ph i l u tâm đ n nh ng v n, nh ng ý, các ch ph i dùng, không đ c dùng. theo bài th x ng. Bài th h a ph i mang cùng n i dung. N u bài h a đ c p đ n m t ý khác, nh

v y là l c đ , bài thơ h a không đ t. Trương h p bài h a không đ t có th ch nên g i là m t bài “nương v n” thì đúng h n. Đ n đây xin đ a hai bài thơ xương h a lý thú trong văn đàn Việt-Nam:

Tôn Phu Nhân Quy Thơ c c a Tôn-Th -Tương

*C t ng a thanh g m v n ch Tòng
Ngàn thu r ng t t gái Giang-Đông.
Lìa Ngô b n r n chòm mây b c,
V Hán trau tĩa m nh má h ng.
Sơn ph n thà cam dày gió b i,
Đá vàng chi đ th n non sông.
Ai v nh n v i Châu-Công-C n
Thà m t lòng anh đ ng b ng ch ng.*

Bài h a Tôn Phu Nhân Quy Thơ c c a Phan-Văn-Tr

*Cài trâm x c áo v n câu tòng
M t ng tr i chi u bi t côi Đông.
Ngút a tr i Ngô un s c tr ng,
Duyên v đ t Thơ c đ m m u h ng.
Hai vai t tóc b n tr i đ t,
M t gánh c ng th ng n ng núi sông.
Anh h i! Tôn-Quy n, anh có bi t
Trai ngay th chúa, gái th ch ng.*

Qua hai bài thơ trên, ta thấy thơ xương h a còn đ c s đ ng nh vũ khí đ bênh v c cái quan niệm c a mình cách tao nhã, “Hòa nhi b t đ ng”.

T đ i nhà Đương t i nay, t bên Trung-Hoa sang đây, thơ Đương lu t và Đương thi xương h a nói riêng, v n là niềm vui thú văn chương c a nhi u ng i t o ra bao liên h b n h u tao nhã, giai thoại đ c đáo...

Mn Đàm V Th Đng Lu t và Phép Xng H a

Tác Giả: Nguy n-Phú-Long

Thứ Hai, 21 Tháng 3 Năm 2011 11:38

V liên h b n h u thì có nh ng bài x ng h a qua i, nh ng bài liên ngâm, thí d trong bu i h p m t, trà d t u h u, tu n t trong s m y ng i rành th Đng lu t xu t kh u góp m t câu M đ u, lu n, tr ng, k t... đ chung cu c có bài Đng lu t do nhi u tác gi cùng t o nên làm k ni m.

V giai tho i xin k , x a kia có b n câu th c nhi u ng i bi t:

C u h n phùng cam vũ
Tha h ng ng c tri
Đng phòng hoa chúc d
Kim b ng qu i danh thì.

T m d ch nghĩa:

*N ng h n đ c m a rào
Xa quê g p ng i cũ
Đêm đ ng phòng
Thi đ .*

Bài ng ngữ ngôn t tuy t nêu lên b n s mong c c a con ng i trên đ i. y th mà theo Bùi-H u-Nghĩa (1807-1872 quê C n-Th , con nhà thuy n chài, đ Gi i-Nguyên tr ng thi Gia-Đ nh năm 1835) thì bài th y ch ng có gì hay m y! Ch a đ t t i c c khoái! Bèn thêm m i câu hai ch nh sau:

*Th p niên c u h n phùng cam vũ
V n lý tha h ng ng c tri
Hòa th ng đ ng phòng hoa chúc d
N t nho kim b ng qu i danh thì.*

Ch c không nói, ai cũng biết, các thi sĩ tài ng thâm h u, ki n th c uyên bác, v i th Đố ng lu t, ng i ta còn v v i ra nhi u hình th c bi u di n nh th khoán th , th đ c xuôi ng c v.v... và đ c bi t năm ch dùng làm v n trong m t bài th , đôi khi các v y c ý đ lúc ghép l i chúng cũng là m t câu văn có ý nghĩa (ph n nhi u mang tính vui vui) nh là: “Th ng ăn m ng nh n r ng”; “Ồi thôi r i n i xôi”; “Chi u tiêu đi u yêu nhi u”... t i đây l i xin k m t bài làm thí d : Không ch ng trông bông lông.

*Ch c gì b ng gái ch c phòng không
T t ng vì ch ng m t t m ch ng.
Trên gác r ng mây ngao ngán đ i
Đ i khe cá n c ng n ng trông.
Mua vui l m lúc c i c i g ng
Bán mu i nh u phen nói nói bông.
V n t ng có ch ng nh có cánh
Giang san gánh vác nh b ng lông.
Nguyễn-Khuy n (?)*

Ch ng hay bài th trên có ph i c a Nguyễn-Khuy n ch ng, mà b đ i p t hai ch “Ch ng”. Có ng i đã chép ra nh v y, nh ng không th y sách nào, không bi t đúng hay sai. V nào rõ xu t x xin cho bi t. Lo i th này t ng đ i hi m, ch th mà c v n sĩ Xuân-Vũ đã có l n đ c p trong m t tác ph m (Không nh tên sách.), đ i khái đây là l i th cũng đ c đáo, cũng hay mà nay ít ng i sáng tác.

Làm th Đố ng lu t, theo nhi u ng i, không ph i chuy n d dàng. Đôi khi hoàn t t, rà đi rà l i, l m nh m “nh t tam ng b t lu n. Nh t l c phân minh” mà nghe nh không n. Thôi xao bao nhiêu l t v n th y còn nh tr c tr c ch nào. Có l c n xét thêm v n đ n a. V n đ kh đ c! M t đ i m nh ít ng i đ ý.

Kh đ c là khó đ c, làm cho giai đ i u bài th không tr n tru gây khó kh n cho ng sĩ ngâm th . Trong th Đố ng lu t, th t ngôn bát cú, ch th năm câu l , tr câu th nh t, t c là câu 3, 5, 7, và ch th ba trong câu ch n 2, 4, 6, 8, nên làm âm b ng, n u là âm tr c v n đúng nh ng b kh đ c. Đây là tài li u c a câu-l c-b UNESCO v th Đố ng lu t thành ph Sài-Gòn do ng i b n g i cho.

H a thơ Đẳng lu t khó hay d ? Sáng tác còn khó hu ng chi làm theo. Thêm vào đó ch c ch n là ng i h a thơ nhi u lúc g p v n éo le hay ít i, m t t đ c nh t (T v n) thì m t r t nhi u thì gi ho c cu i cùng ch u thua luôn.

Bà H -Xuân-H ng có câu thơ : “ L ng c xin ông ch h p hoi”. Ng i h a v t qua đ c cũng t ra tài tình: “Xích l i g n đây t th m hoi”. L i n a, s là thi h u H -Công-Tâm, m i đây có câu thơ trong bài N a Khuya: “Gi c ng đêm đêm l i ch p ch n” khi n k vi t bài tùy bút ng n này cũng m t phen “ch p ch n” m i thoát đ c: “L th c bài thơ có v n ch n, C làm day d t m i duyên đ n.”

Ng i ta chia ra hai lo i v n: V n m là nh ng ch dùng làm v n có nguyên âm sau. V n đng là nh ng ch có ph âm theo sau. Trong t đ n ti ng Vi t th y g i là v n xuôi và v n ng c. V n Hoi c a H -Xuân-H ng là xuôi; V n Ch n c a HCT là ng c. T ng đ i v n xuôi có nhi u t đ dùng h n.

Xem nh trên, tìm ch đ h a thơ đôi khi cũng r t nh c nh n. làm thơ Đẳng lu t dù cho có c n th n nhi u lúc v n b s sót, t nh k b “ma đ a l i, qu đ a đ ng” b t m t v y. Đó là nói chung v i nh ng ng i và th ph

Hoàng H c Lâu c a Thôi-Hi u b th t lu t thì ai cũng bi t. Chuy n cũ. Có đ i u là, ti p t c, nhi u “xì th u” v n v ng m c dài dài. M i đây, Quách-M t-Nh c, trong m t bài thơ t ng nh Chu-Ân-Lai sáng tác năm 1976 cũng v y.

T p chí Văn-V t s 1 năm 1977 B c-Kinh có in (d ch âm, nguyên văn):

*Cách m ng t n khu ph b t tài,
C n tinh n ngũ châu ai.
Bôn đ ng l lãng thao thao dũng,
Đi u ng n nhân đào c n c n lai.
Th nh đ c t i dân tr ng b t m t,
Phong công thùy th c u di khô.
Trung thành đ nh t đ ng huy dĩ u,
Thiên b t năng t đ a nan mai.
Hoài ni n Chu T ng lý
Nh t c u th t l c niên
Nh t nguy t th p tam nh t.
Quách-M t-Nh c*

Trẳng h p Văn-hào Nguy n Du thì không nh v y.

Năm Quý-D u 1813 nhân chuy n đi s sang T u, Nguy n-Du tình c đ c m t bài ký c a nàng Ti u-Thanh, m t m nhân h ng nhan b c m nh, đã s ng tr c Nguy n-Du kho ng 300 năm, đ c xong s gi bèn ng m ng i ghi l i trong m t bài th : “B t tri tam bách đ niên h u, Thiên h hà nhân kh p T -Nh .”

Toàn th c bài th nh sau:

Đ c Ti u Thanh Ký.

Tây H mai uy n t n thành kh (2)

Đ c đ u song t n nh t ch th (1)

Chi ph n h u th n liên t h u (5)

Văn ch ng vô m nh l y ph n đ (6)

C kim h n s thiên nan v n (3)

Phong v n k oan ngã t c (4)

B t tri tam bách đ niên h u (7)

Thiên h hà nhân kh p T -Nh . (8)

Nguy n-Du

Bài th này có in trong B c Hành Thi T p. Nhi u ng i bi t nh ng đa s nhi u ng i ch bi t và thu c hai câu cu i đ có đ p thì nói lên, vi t ra khi c n k t thúc câu chuy n, bài vi t v cu c đ i sinh nh m th k , không to i nguy n c a Nguy n-Du do đó ch ng th y toàn bài b th t niêm, th t lu t.

Đông các h c sĩ Nguy n-Du làm th th t niêm sao? Nhi u ng i tin không th x y ra chuy n nh th đ c! Nh ng bài th còn rành rành trong s sách mà! Ng i ta tìm hi u, nghiên c u, gi i thích. Có v cho r ng bài th trên ch là b n nháp, ho c khi đem vào B c Hành Thi T p thì đã vô ý chép l n. Ng i chép đã vi t sai. Chính xác bài th c a Nguy n Du ph i theo s x p đ t s câu tr c sau theo th t 1, 2, 3, 4, ghi chú nh sau.

Đ c đ u song t n nh t ch th (1)

Tây h mai uy n t n thành kh (2)

C kim h n s thiên nan v n (3)

Phong v n k oan ngã t c (4)

Ch ph n h u th n liên t h u (5)

Văn ch ng vô m nh l y ph n đ (6)

